

Кузьмич Юлія – студентка II
курсу Педагогічного інституту СНУ імені Лесі
Українки
Мудрик А. Б. – кандидат психологічних
наук, доцент

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ОСОБИСТІСНИХ РИС ПІДЛІТКІВ

Постановка проблеми та її значення. Проблема вивчення особистісних якостей підлітків, що сприяють успішній адаптації та самореалізації особистості, набуває особливого звучання і актуальність. Так, з одного боку, формування власної активної і відповідальної позиції є для підлітка найважливішим завданням віку, а з іншого – за ним ще закріплений соціальний статус «дитини», що обмежує прояв самостійності [4].

Відзначимо, що підлітковий вік у більшості українських і російських (Л.І. Божович, Л.С. Виготський, І.С. Кон, Д.І. Фельдштейн, Д.Б. Ельконін) і зарубіжних (Ш. Бюлер, К. Левін, Ж. Піаже, Ст. Холл, Е. Шпрангер, Е. Еріксон) психологічних підходах і теоріях розглядається як суперечливий і критичний етап розвитку особистості, а особистісні риси пов'язані з відповідальністю, рефлексивністю, цілісністю Я-концепції – як важливі якості, що закладаються в підлітковому віці (Л.І. Божович, С. Виготський, Є.І. Ісаєв, Д.І. Фельдштейн, В.Л. Хайкін, Е. Еріксон) [2].

Мета статті – проаналізувати гендерні та психологічні особливості особистісних рис підлітків.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Гендер (англ. gender – «стать», від лат. genus – «рід») – соціально-психологічна характеристика, через призму якої тлумачаться поняття «чоловік» і «жінка»; це психосоціальні, соціокультурні ролі чоловіка і жінки, як особистостей.

Гендерна ідентичність – базова структура соціальної ідентичності, що характеризує людину з точки зору її належності до чоловічої або жіночої групи, при цьому найбільш значущим є те, як людина сама себе визначає [1, с. 63].

Кожну особистість ми сприймаємо як носія певних рис, властивостей, якостей. С. Крате у 1991 р. виявив риси схожості в описах батьками немовлят віком менше двох місяців. Характеристики, що визначалися батьками найчастіше: активний, жвавий, серйозний, щасливий, чутливий, боязкий, невпевнений, упертий, безпосередній, свавільний, незалежний і схильний до реакцій уникнення тощо.

Особистісна риса (риса особистості) – гіпотетична базова диспозиція або характеристика особистості, яку можна використовувати для пояснення постійності і послідовності її поведінки.

У підлітковому віці відбуваються зміни підлітка на морфологічному рівні, які пов'язані з перебудовою організму підлітка – статевим дозріванням.

В сучасній психології прийнято виділяти 4 основні статево-рольові типи:

1) маскулінний тип – високий показник вираженості чоловічих рис і якостей (маскулінності) при мінімальній наявності жіночих (фемінних);

2) фемінний тип – високий показник жіночих (фемінних) характеристик при мінімальній представленості чоловічих (маскулінних) рис і якостей;

3) андрогінний тип – поєднання високих показників маскулінності і фемінності в одному індивіді.

4) недиференційований тип – низьких поєднання показників маскулінності і фемінності в одному індивіді.

У дослідженні взяли участь 50 респондентів – учні 8-9 класів віком 14-15 років ЗОШ №23 м. Луцька. За допомогою методики «маскулінності-фемінності» С. Бем ми визначили психологічну стать досліджуваних. Результати представлені у таблиці 1. Подальше вивчення гендерних особливостей особистісних рис підлітків було здійснено за допомогою модифікованої методики «Семантичний диференціал». В основу характеристики і аналізу якісного змісту статево-рольової ідентифікації було покладено такі критерії: маскулінність, фемінність, андрогінність.

Таблиця 1.

Типи гендерної поведінки за шкалою «маскулінність-фемінність»

	Тип поведінки		
	маскулінність (%)	андрогінність (%)	фемінність (%)
Дівчата	12	43	45
Хлопці	53	39	8

Порівняльний аналіз результатів дослідження дає змогу говорити, що виявлений комплекс індивідуальних психологічних якостей відповідає наявним у літературі відомостям про гендерні стереотипи щодо чоловіків і жінок. Розподіл дівчат і хлопців згідно прояву соціальної статі показав, що дівчата з маскулінними ознаками зустрічаються частіше, ніж хлопці з вираженими фемінними ознаками. Слід зазначити, що виражені ознаки андрогінного типу в групах дівчат і хлопців зустрічаються практично з однаковою частотою.

До типово чоловічих рис і хлопці, і дівчата відносять такі, як незалежність, домінантність, агресивність, схильність до ризику, впевненість в собі, сміливість, наполегливість, рішучість, мужність, стриманість, сила. До типово жіночих рис і хлопці, і дівчата відносять такі, як чутливість, ніжність, спонтанність, відкритість, здатність до співчуття, співпереживання, імпульсивність, дратівливість. До андрогінних рис і хлопці, і дівчата відносять такі, як оптимістичність, чесність, хороший організатор, доброта, духовність.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Перспектива подальших досліджень визначається подальшим вивчення теоретичних конструктів та прикладних аспектів означеної проблеми.

Список використаних джерел:

1. Алексеева А.В. Структура психологічної статі та формування особистісної ідентичності / А.В.Алексеева // Наукові записки. Зб. наук. пр. Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України. Вип. 24. – К.: 2004. – С. 61 – 71.
2. Говорун Т.В. Кікінеджі О.М. Гендерна психологія / Т.В.Говорун, О.М. Кікінеджі. – К.: Академія, 2004.
3. Горностай П.П. Основи теорії гендеру: навчальний посібник / П.П.Горностай. – К.: К.І.С., 2004. – С.132 – 156.
4. Горностай П.П. Гендерний розвиток та гендерна ідентичність особистості / П.П. Горностай // Гендерні студії: освітні перспективи (навч.метод. матеріали). – К.:ПД «Фоліант», 2003. – С.5 – 21.
5. Мудрик А.Б. Гендерна компетентність особистості : теорія, діагностика, розвиток : посібник / Алла Богданівна Мудрик. – Луцьк, 2014. – 200 с.